

Básník-voják.

(K 70. výročí smrti Miloty Zdirada Poláka.)

MILOTA ZDIRAD POLÁK

Nemnohým básníkům z doby našeho obrození dostalo se hned za živa pochvaly tak okázalé a obecné, jako českému vojáku v rakouském vojsku, Milotovi Zdiradovi Polákovi.

Od roku 1814 ozývají se chvalozpěvy veršem i prosou. Antonín Jaroslav Puchmajer v předmluvě k souboru svých veršů napsal roku 1820 o Polákově literárním díle, že „vyniká jako nádherné lilium“ a „bleskem své nebeské krásy zaráží oči jako příjemná jasná luna z prostřed valicích se jako strašné hory oblak“. Téhož roku 1820 Šebestián Hněvkovský ve svých „Zlomcích o českém básnictví“ (na str. 122) velebí Poláka nadšenými slovy a píše, že dílo jeho „jako národní dar zůstane vždy hrdostí Čechů“. Podobně psal Josef Jungmann a mnozí jiní.

A ve Štěpničkově „Hlasu lyry české“ (1817, II. díl, str. 211) čteme nadšený chvalozpěv na hlavní básnické dílo Polákovo „Vznešenost přírody“.

Dnes ovšem hledíme na básnické dílo Polákovo již jinak. Poláka jako básníka neklademe již mezi vyvolené. Literární kritika pozdvihla Poláka-prosaistu-cestopisce nad Poláka-básníka.

Mnoho desítek let už uplynulo od toho „idylického“ času, kdy Polák společně s jinými českými buditeli tvořil a pracoval na zvelebení českého jazyka a české literatury. Tehdejší práce a činy českých buditelů, jejich pokusy a výsledky, námahy i snahy, radostné jejich naděje a mladistvé zanícení, dříve nadměru ceněné a zvyšované, jsou dnes opět suchým studiem vědeckým a přísným měřítkem estetickým přiváděny na pravou míru nebo jsou dělány příliš malými, nepatrnými, ano i bezcennými.

A snad někdy i neprávem. Vždyť každá práce a každý čin českých buditelů, každý jejich pokus a snaha byly stupně, po kterých se krácelo vpřed i výše, a my všichni, celý národ, vyrostli jsme na ramenech neúnavných těch tichých pracovníků, kteří před stoletím horlili, cítili, strádali a stavěli nezištně a věrně „ad maiorem patriae gloriam et linguae bohemicae resurrectionem...“

Mezi významné muže těchto dob patří i Milota Zdirad Polák, jehož sedmdesáté výročí smrti budeme vzpomínati 31. března toho roku. Byl to básník-voják a proto jej vzpomínáme i my.

* * *

Matěj Polák — básnickým jménem Milota Zdirad — narodil se v městečku Zásmukách na Kouřimsku dne 14. února roku 1788 v domě číslo 57.¹⁾ Jeho otec, Jakub, byl obuvník; později se zřekl svého řemesla a měl obchod s ovocem. Matka slula Kateřina a byla rozená Hnojková.

Při křtu dostalo se synkovi jména Matěj.²⁾ Prvním jeho učitelem byl Josef Celer. Hoch záhy vynikl nad své spolužáky, a to jak v hudbě, jež tehdy byla ve školách venkovských horlivě pěstována, tak i v učení literárním. I přiměl učitel Celer otce Polákova, aby dal hochu na učitelství.

V jedenáctém roce věku — roku 1798 — poslán byl Polák do Prahy, aby se tam „na učitelství“ připravil. Bydlil u své „tetičky v nárožním domě u Jednorožce na Můstku“.³⁾ Za pomoci a vedení kněze Aleše Pařízka, proslulého tehdy pedagoga, vycvičil se na učitele a byl roku 1807 ustanoven výpomocným učitelem při pražském sirotčinci v Bredovské ulici.⁴⁾

¹⁾ Dříve udáván byl jako den narození 29. únor. F. Čenský k tomu poznamenává („Osvěta“, 1874, str. 797): „Jakási marnivost mladého důstojníka ve vyšších společenských kruzích již záhy se pohybujícího, přiměla k tomu, že 29. únor jako nějakou zvláštnost v narození považoval a tudíž udával, že se toho dne narodil.“

²⁾ Později zanevřel Polák na své křestní jméno a jen s nechutí je jiným světoval. (Ve vojenském schematismu z roku 1810 čteme mezi praporečníky 21. pěšího pluku: Moric Polák.) — Třeba též poznamenati, že Polák nikdy nezmiňoval se svým vojenským druhům ani svým dětem o prostém původu své rodiny a o zameštnání otcově. („Osvěta“, 1874, str. 797.)

³⁾ F. Čenský v „Osvětě“, 1874, str. 797.

⁴⁾ Sirotčinec tento byl v druhé polovici století XVIII. nemocnicí Milosrdných bratří. Roku 1870 zakoupila tento dům Marie Terezie a věnovala jej ke zřízení sirotčince.

Ale výpomocné učitelství nebylo životním cílem mladého muže, jehož vysoká, hrmotná postava vynikala nade všecko okolí: toužil dál a výš. Když roku 1808 zaznělo volání proti Napoleonovi a úřady slovem i písmem posilňovaly vlasteneckou náladu válečnou, Polák přihlásil se jako dobrovolník k pěšímu pluku čís. 21 (chrudimskému)⁵⁾ a po roce již jako praporečník bojoval v bitvě u Ašprů (21. a 22. května 1809) a 5. a 6. července téhož roku u Wagramu za vůdcovství arciknížete Karla.

Za dočasného klidu zbraní (po říjnu roku 1809) vrátil se Polák se svým plukem do Čech a přes čtyři leta pobýval v okolí chrudimském a litomyšlském, bydžovském i královéhradeckém. A v této době, mezi roky 1809—1813, stal se Polák českým básníkem. Zasluhu o to má dobřanská fara.

Dobřanská fara!

To je kapitola sama pro sebe, kapitola jímavá, která se dnešního životu zdá býti krásným, čistým snem...

* * *

V Orlických horách, na samých jazykových hranicích, tulí se v horách nevelká ves Dobřany. Dřevěná stavení stojí tu po horsku, různě, a jsou namnoze roubená. Uprostřed vesničky zděný vysoký kostel se hřbitovem, u kostela věkovitá, košatá lípa, která prý Žižku pamatuje, a naproti fara, dřevěné stavení s vysokou šindelovou střechou a s „besídkou“ přede dveřmi, jako to mají ostatní tkalcovské domky.

V této faře žil v letech 1809 a 1817 mladý farář, který zasvětil svůj život Bohu a vlasti. Byl to Josef Ziegler, rodák z Hradce Králové.⁶⁾ V této zapadlé pohorské vesničce usadil se tento vysoce vzdělaný kněz, orientalista zvučného jména, jenž i za hranicemi byl známý, znatel slovanských jazyků, kterého si sám veliký Čech Josef Dobrovský vysoce vážil a ctil.

Dobřanská fara stala se střediskem českých vlastenců a literátů z celého hradeckého kraje, kteří zde pojednávali o „vlasteneckých záležitostech“.

Do dobřanské fary přivedl jednou dobrušský kupec a český veršovec Frant. Vladislav Hek i mladého císařského důstojníka, „korouhevnicka od pluku Alberta hraběte z Gyulai“, Matěje Poláka.

Na dobřanské faře to bylo, kde farář Ziegler navrhl, aby vlastenci přibrali ke svému křesťanskému jménu i druhé, národní. A tak sám se stal Liboslavem, Rettig Sudipravem, Rettigová Dobromilou, Schneider Sudimírem, mladý praporečník Polák pak přibral jména dvě: za Matěje Milotu a k tomu ještě Zdirada.

Polák již od let pražských mnoho se zabýval studiem poesie západní a sám německy veršoval. Farář Ziegler poznal bystrého ducha i jeho vzácné nadání a vtiskl mu českou lýru, jež pak zazvučela jako žádná před tím. Povzbudil Poláka ke studiu jazyka českého, půjčoval mu české knihy, četl s ním starší i novější díla česká a vybízel ho, aby česky psal a aby vše, co napíše, ať veršem či prosou, posílal

⁵⁾ Majitelem tohoto pluku byl do roku 1810 podmaršálek princ Viktor Rohan, od roku 1810 až do r. 1830 podmaršálek Albert hrabě Gyulai z Maroš-Némethu a Nadasky.

⁶⁾ Josef Liboslav Ziegler (nar. 1782, zemř. 1876) odešel r. 1817 z Dobřan, byv jmenován profesorem bohoslovectví a české literatury na theologickém ústavu v Hradci Králové.

mu k nahlédnutí a opravení.⁷⁾ A Polák slíbil, že bude česky psátí a básniti a že chce „státi k straně věrných synů své vlasti“.⁸⁾

Od té doby Ziegler stal se literárním důvěrníkem a rádcem Polákovým. Kněz a voják upřímně se sprátelili, a stejné snahy vlastenecké přátelství toto upevňovaly.

Hlavní výtěžek těchto styků osobních, Polákových studií knižních a dojmů přírodních, čerpaných z pobytu venkovského, objevil se ve skladbě obšírně založené, jejíž počátek přineslo hned první číslo Hromádkových vídeňských „Prvotin pěkných umění“⁹⁾ s názvem „Vznešenost přirozenosti“.

Druh básnický, který touto skladbou Polák uvedl do naší poesie, je přírodní lyrika popisná, spojená s didaktickou reflexí, oslava Tvůrce, jež hlásá vesmír od nejvelkolepějších a nejsložitějších zjevů svých až po úkazy nejnepatrnější. V této řadě přírodních obrázků, dojmů a úvah, rozdělených v patero zpěvů, nedbalým tiskem pak v „Prvotinách“ místy až k nesrozumitelnosti zkomolených, Polák podal vlastně jen ohlášení úplného díla, které v knižním vydání objevilo se o několik let později. Zatím vlastenecké čtenářstvo těšilo se vědomím, že má nového básníka, který má slibnou budoucnost.

Téhož roku, kdy Hromádkovy „Prvotiny“ otiskovaly „Vznešenost přirozenosti“, byl autor její zabrán již opět svým řemeslem válečným. Roku 1813 byl povýšen na poručíka a přeložen k polskému pěšímu pluku čís. 15, jehož majitelem byl tehdy polní zbrojmistr svob. pán Antonín Zach. S plukem tím zúčastnil se Polák několika bitev, zejména bitvy u Drážďan (26. a 27. srpna 1813) a Lipska (16. až 19. října 1813), zdržoval se nějaký čas v Heidelberce nad Nekarem, přes Rýn postoupil do Paříže a setrval tam do konce války, ani ve vřavě bitevní nezapomínaje otcovského přítele v dobřanské faře a společných zájmů literárních. V listopadu roku 1813 poslal Zieglerovi z Heidelberku báseň „Zpěv při víně“, psanou na vojenském raportu, aby ji uveřejnil v některém časopise. A dne 9. října odeslal mu tento dopis:

„Breitenau, den 6. Oktober.

Milý Liboslave!

My před nepřitelem stojíme; před Drážďany děla již strašně hučejí, až se hory třesou, Rusové, Prušané, Rakušané stojí co ... (nečitelné) 420.000 pohromadě, Blücher již outok začíná. Jeden officír od našeho pluku jde se zajatými Franky do Teplic a vezme mi toto psaníčko s sebou, sice by nedošlo. Krev se dnes hojně cedit bude. Pozdravujte Čechy všechny od upřímného

Miloty.

P. S. Na bubnu v hřmění děl psáno.“

⁷⁾ F. Čenský v „Osvětě“, 1874. Jar. Vlček v „Dějínách české literatury“ II., 2., str. 25 nsl. píše: „Ač Polák nového úkolu se chápal s velkou horlivostí, přece tato vada pozdního cviku v poetické praxi jazyka mateřského ulpěla na jeho pracích básnických: všude cítíme nehotovost, nejistotu a tvrdost tvůrčí síly formální, jakýsi rys umělé naučenosti, a bez pomocné ruky Zieglerovi a Jungmannovy by plody Polákovy sotva byly vyšly ve světě literárně přístupné.“

⁸⁾ A. Rybička v „Lumíru“, 1856, VI., 2., 810.

⁹⁾ Týdenní příloha „Cís. Král. Vídeňských novin“.

Rok 1814 přivodil v životě Polákově obrat, který jeho práci literární rozšířil směrem jiným.

Vraceje se roku 1814 z Francie, Polák toužil po Praze, po příteli a po chvíli klidu. Pluk jeho byl však poslán do Haliče, a to takovou cestou, že mu bylo táhnouti toliko jižní částí Čech, takže Polák nemohl navštívit svých přátel ani v Praze, ani na Královéhradecku, což těžce nesl. V předmluvě k „Cestě do Italie“ píše: „...vrátiv se léta 1814 z Francie, po příležitosti jsem toužil, abych stověžatě Vltavy břehy i přítele, jehož pozdravení tak libě mi naproti znělo, navštívil a uměním našim obět dávno povinnou vzdal. Osud však místo do Čech, jen přes jich pomezí k rovinám Haličským a brzy odtud na Dunaj mne zavedl, odkud dříve, než jsem se nadál, cesta do Italie přede mnou stála.“

Osud, jak Polák sám praví, zavedl jej brzy na Dunaj. Roku 1814 byl povýšen na nadporučíka a přeložen k uherskému 2. pěšímu pluku cara Alexandra I., jehož majetníkem od roku 1814 do roku 1825 byl podmaršálek baron František Koller.¹⁰⁾

Koller, poznáv v Polákovi důstojníka velmi vzdělaného a nadaného, zvolil si jej za svého pobočníka. Po celou dobu hlučného kongresu státníků meškal s ním Polák ve Vídni a když roku 1815 byl podmaršálek Koller jmenován intendantem rakouského vojska táhnoucího do Neapole, provázal jej Polák do Italie, jedá přes severní Štýrsko, Korutany, Furlandsko, Benátky, Ferraru, Bolognu a Florencii do Říma a odtud do sídelního a hlavního města obou Sicilií, do Neapole, kdež prodlel až do roku 1818.

Na cestě do Italie všímal si Polák bedlivě všeho, co bylo pamětihodného, a co viděl, zapisoval svědomitě do svého deníku, jsa k tomu pobídnut od Zieglera. Zápisy tyto vedly Poláka k rozhodnutí napsati obšírný spis cestopisný. Tak povstalo druhé hlavní dílo Polákovy: „Cesta do Italie“, čili, jak Polák sám chtěl dílo to nazývati, „Drožník“ (polské droga, ruské doroga = dráha, cesta). Tato práce byla původně vydána v časopise „Dobroslav“, vydávaném Zieglerem. (R. 1820—1822, v dílu I., sv. 1.—4., v dílu II., sv. 1.—4., v dílu III., sv. 1.—3.)

Počátkem roku 1815 navštívil Polák, jako pobočník Kollerův, ostrov Elbu, kam tento rakouský generál odejel v poslání diplomatické, aby prý přiměl Napoleona ke změně sídla.¹¹⁾

Z Italie psal Polák často svým přátelům, zejména Zieglerovi. Z dopisů těchto možno též seznati, jak tehdy i na cestě byl literárně činný a jak mu Ziegler vždy ochotně byl nápomocen při spisování. Vysvítá z nich také, že Polák, ač vzdálen vlasti, přece na ni neustále vzpomínal a zejména horlivě sledoval český život literární.

Roku 1818 vrátil se Polák s rodinou Kollerů zpět do Čech. Podmaršálek Koller byl jmenován divisionářem a Polák zdržoval se

¹⁰⁾ Frant. sv. pán Koller narodil se 1767 v Mnichově Hradišti a věnoval se stavu vojenskému. R. 1813 jmenován byl generálním pobočníkem maršálka Schwarzenberga, r. 1814 doprovázel Napoleona na Elbu; byv pak jmenován divisionářem, vrátil se roku 1818 do Čech. Když vypukla znovu v Neapoli revoluce roku 1820, vyslán tam Koller jako velitel rakouského vojska a zůstal tam až do své smrti 22. srpna r. 1826.

¹¹⁾ Čteme v „C. k. vlast. Novinách“ ke dni 21. ledna r. 1815: „Praví se, že c. k. polní maršálek (rozuměj podmaršálek) sv. p. Koller na ostrov Elbu k Napoleonovi odjel, aby jej pohnul k změnění sídla. Nadporučík Polák a jiní oficiři toho generála doprovázejí.“

s ním jednak v Obříství na statečích Kollerových, jednak v Praze, kdež bydlil naproti bytu Jungmannovu.¹²⁾

Doba pobytu Polákova v Itálii a nyní ve vlasti jest nejbližší pro jeho literární činnost. V Obříství připravil do tisku nové zpracování své velké popisné básně, již dal nápis poněkud pozměněný: „Vznešenost Přírody“, odevzdal Zieglerovi svůj cestopis a některé drobné básně k opravě a vydání.¹³⁾

* * *

Když Polákova „Cesta do Italie“ vycházela v „Dobroslavu“, skladatel její v původní své horlivosti pro náš slovesný rozkvět již valně ochladl. Roku 1821, po vypuknutí revoluce v Neapoli, poslán byl Koller po druhé s rakouským vojskem do Italie a Polák odešel s ním. Pobyl pak v Itálii až do smrti Kollerovy, do roku 1826, načež byl povolán zpět k 2. pěšímu pluku, k němu náležel. Dopisů přátelských, kde by s takovou vroucí účastí byl se dotazoval po všech, i sebe nepatrnějších zjevech a nadějích literárních u nás, jako činil před několika lety, z té doby již není. Pouze jednou, dne 15. dubna r. 1828, děkuje Zieglerovi, který byl tehdy děkanem v Chrudimi, že některé jeho novější básně, jejichž zásobu mu „při svém druhém odtahu do Italie“ zaslal, přítel otiskl „opravené a okrášlené“, a žádá Zieglera o ten „schovaný sběr“, poněvadž by rád básně své „v dohromady spojení vydal... dříve, než by v tom nějaká náhoda překážku učinila, a sice v jejich prvotné míře“. Ale k vydání už nedošlo. Téhož roku poslal Polák Fr. L. Čelakovskému k opravě svou báseň „Listopad“, jak se o tom dočítáme v listě Čelakovského Kamarýtovi.¹⁴⁾

Co bylo příčinou, že už se Polák nestaral o českou literaturu, když ještě před krátkou dobou tolik pozornosti jí byl věnoval a tolik pro ni horoval? Zdá se, že osud uváděl jej do těch kolejí, podobně jako jiné Čechy, na něž Polák ještě před krátkou dobou trpce žehral. Ve svém cestopise¹⁵⁾ píše ještě Polák: „...lidé schopní, jenž by vlasti v této případnosti prospěti mohli, mohovitost ouřady svými si zjednavše, na vzdělání vlastenců svých zapomínají. Jiní dosáhli důstojnosti a jsouce uvedeni do tovaryšstva (společnosti, pozn. pis.) zemanského, nešťastnými se býti pokládají, an vyznati musejí, odkud jsou rodem. S takovými politování hodnými ubožaty mnohý příjemný žert jsem si učinil a u vznešeném tovaryšstvu, promluviv na ně česky, do rozpaků mnohých jsem je uvedl.“ A tamtéž praví dále: „Jakých učenných hlav množství ve vlasti! Jací mužové se skvějí ve všech ouřadech zemských, ve všech stavích. Jaké umělce rodí Čechie! Jaké činy konali synové její ve válce roku 1809 a 1813! Svět veškeren jim čest vzdává a žádný Čech do mramoru činy ty neryje, žádná jména jejich v letopisích vlasteneckých

¹²⁾ Listy Polákovy k Zieglerovi otiskl Ant. Rybička: Pomůcky k životopisům... spisovatelů... českoslovanských, „Lumír“ VI., 1856, str. 810 a Pomůcky k listům biografickému, „Světlo“, IV., 1870, str. 66. Další látka životopisná je porůznu ve sbírce dopisů, jež z pozůstalosti Tomáše Buriana vydal Ferd. Čenšký: „Z dob našeho probuzení“, 1875.

¹³⁾ O literární činnosti Polákově zmiňují se jen krátce. Byla již podrobně oceněna v mnohých pracích čelných našich literárních historiků.

¹⁴⁾ Čelakovského „Sebrané listy“, str. 212.

¹⁵⁾ I. Tarvis.

nevěnní! Všechny ty vážné osoby národové cizí si vlastnějí a s nimi se vychloubají. Tam v cizině, které nepřináleží, se skvějí a doma jména jejich zapomenutí tráví.“

Leč ponenáhu mizela u Poláka ta vlastenecká touha, kterou dříve v dopisech osvědčoval. F. Čenský soudí, že přílišná vzdálenost od vlasti a od ruchu národního, obtíže se zasíláním dopisů a českých knih, stálý styk s cizími důstojníky a hodnostáři v Neapoli a ve vojsku a konečně služební zaměstnání — to vše prý jej odcizovalo živlu národnímu. A pravdivá jest věta Čenského: „Během času city národní u Polákovi odumíraly tím patrněji, čím více v hodnostech vojenských postupoval.“¹⁶⁾

Roku 1825 povolán byl Polák na vojenskou akademii ve Vídeňském Novém Městě za profesora české řeči a literatury.¹⁷⁾ O jeho působení v této době nemáme podrobných zpráv.

Roku 1830 povýšen byl na setníka. Vzdal se profesury a vrátil se ke svému pluku, jenž tehdy byl u Nového Města za Vídní a pak v severních Uhrách, v Leopoldově na Trenčínsku a v Bratislavě. Zde seznámil se Polák s některými slovenskými spisovateli, jako s Palovičem, Štúrem a j.

Jaký význam má tato doba v životě a činnosti Polákově, poznamenává jeho žák Em. Friedberg-Mirohorský: „Tehdáž Polák již byl dovlastenil, pojav roku 1832 za choť Němkyni, dceru dělostřeleckého generála bar. Čeňka Augustina.“

Roku 1834 meškal Polák se svým plukem ve vojenském táboře u Brna. Tam jej navštívil dr. F. C. Kampelík a podal o tom zprávu v článku „Z tábora u Brna“ v „Květech“ (r. 1834, str. 325). Praví zde: „Náš ohnivý Polák je napořád statný Čech. Přebývá nyní v Prešpurku. Stěžoval sobě, že pracemi zatísněn nemůže literatuře slovan-ské sloužiti, jak by toho zasluhovala...“ „Běda, že se mu (rozuměj Polákovi) mužného nedostalo setrvání, jako na Slovana sluší“, píše Kampelík v dopise zaslaném 28. června r. 1834 Tomáši Burianovi.¹⁸⁾

Roku 1837 povýšen byl Polák na majora a povolán po druhé na vojenskou akademii ve Víd. Novém Městě, a to za profesora válečného dějepisu. Byl mu také svěřen dohled nad vyučováním jazyka českého, francouzského, italského a maďarského.

V době té působil na akademii ještě jiný Čech, Tomáš Burian, profesor české řeči a literatury, český vlastenec-voják.¹⁹⁾

Jaký však rozdíl mezi Polákem a Burianem! Burian pocítoval odpovědnost svého nového učitelského povolání, když si byl uvědomil, že se mu naskytá možnost, aby dorostu důstojnickému vštípil znalost o českém národu, o jeho řeči a slavné minulosti, v prostředí, kde až dosud mluvilo se o něm jen s úsměškem a opovržením. Skoro

¹⁶⁾ F. Čenský v „Osvětě“, 1874, str. 804.

¹⁷⁾ Vojenská akademie ve Víd. Novém Městě byla založena Marií Terezií v roce 1751. V základací listině současně se nařizuje, aby bylo na této škole vyučováno také české řeči a literatuře jako řádnému předmětu. Prvními učiteli češtiny byli Antonín Glovas a Václav Wiedemann. Jejich nástupci byli: Josef Zlobický, Maxm. Šimek, Alex. Cervelly, Vinc. Radnický, Valentinus Jerábek, Leonardus Wilt, Justus Jelinek, Vojtěch Fuchs, Josef Koch, Václav Vaněk, Leopold Lindenmann a nadp. Karel Krůta. Po Krůtovi převzal úřad učitelský M. Zd. Polák a po něm Tomáš Burian. Viz blíže: Dr. Rud. Tschorn: Z galerie českých vojáků, I, str. 127 nsl.

¹⁸⁾ F. Čenský: „Z dob našeho probuzení“. V Praze 1875.

¹⁹⁾ Blíže o T. Burianovi v knize Dr. R. Tschorna: „Z galerie českých vojáků“, I. díl, 1925.

celý život žil Burian v cizině. Pouto k vlasti vázalo ho stále a práce pro ni byla mu útěchou a radostí v životě. A v Praze dobře znali jeho poctivé české smýšlení a jestliže bylo třeba jeho spolupráce, věděli, že najdou v něm obětavého spolupracovníka i podporovatele. V cizím prostředí rozšiřoval Burian české knihy, pokud to jen bylo v jeho možnostech, a nikdy neopomenul jeden výtisk nově vydané knihy české objednat pro sebe a pro knihovnu akademie. Ale i jinak zúčastnil se buditelské práce. Založil ve Vídeňském Novém Městě „Český čtenářský spolek“ a stal se jeho duší. Čeští chovanci ústavu, čeští vojáci, kteří byli ve městě posádkou, řemeslníci a jiní Češi, kteří zde odloučeně žili, založili si na popud Burianův své středisko, kde spolu česky rozprávěli a četli české knihy a časopisy. A Burian vždy mezi nimi, vždy usměvavý a laskavý, a měl dětinskou radost z toho, že udržuje a posiluje vlastenecký duch tamních Čechů, roztroušených v německém městě, a že také jemu jest dopřáno pracovat na velkém díle národního probuzení.

Snažil se také, aby se s Polákem sblížil. Chtěl zvědět — jak píše ve svých zápiscích — jak asi smýšlí Polák o vzrůstajícím se jazyku národním a zdali ještě lze k české literatuře jako jindy. Ale byl zklamán ve svých nadějích. Zpozoroval, že Polák nerad pouští se do rozprav o českých vlastencích, že už mu chybí i plynlost v českém hovoru, poněvadž rád a bez příčiny přecházel v hovor německý. A když mu Burian smutně vytýkal nechuť k češtině, vymlouval se Polák, že už od mnoha let neměl příležitosti česky mluvit a že už prý češtině odvykl. — Friedberg-Mírohořský, žák Polákův na akademii, píše o svém učiteli takto: „Zle se sápal (Polák) na chovance Čechy, kteří navedeni Burianem nebo Fialkou,²⁰⁾ hlásili se u něho po česku, drsně poukazuje na němčinu jako jazyk služební.“

Roku 1843 povýšen byl Polák na podplukovníka, roku 1848 na plukovníka a roku 1849 na generálmajora. Za posledních let Polák churavěl dnou v nohou a vstoupil roku 1849 do výslužby po 41leté vojenské službě. V době své výslužby žil Polák nadále ve Vídeňském Novém Městě. Žil jen své rodině, odloučen od světa, jsa takřka úplně odcizen naší novější literatuře.

Burian několikrát ho navštívil. Píše o tom ve svých zápiscích: „S počátku let padesátých docházel jsem k Polákovi často na návštěvu; že jsem pak musil dáti se jemu vždy napřed ohlásit a někdy i čekat, že jsem několikrát nedostí ochotně přijat býval, čehož ovšem jeho churavost vinou byla: proto stávaly se mé návštěvy u něho řídkějšími, až pak mně dne 31. března 1856 oznáměno, že v noci mrtvici raněného z rána na lůžku mrtvého našli. Četl krátce před smrtí v posteli a mezi čtením smrt jej zastihla. Na stolku u postele stál svícen a v něm svíce spláchlá a dohořelá...“

Pohřben byl na starém — nyní zrušeném — hřbitově ve Vídeňském Novém Městě. Později (roku 1881) byly jeho tělesné pozůstatky přeneseny na nový hřbitov. Prostý pomník označuje místo, kde odpočívá tento český básník-voják. Na pomníku čteme pak slova: „Zde odpočívá generálmajor M. Polák, zemřev v 69. roce věku svého“. —

* * *

Polák měl tři syny a jednu dceru. Všechny děti byly vychovány po německu. Když roku 1884 zásluhou pěveckého spolku „Polák“ odhalena byla v Zásmukách pamětní deska na rodném domku básní-

²⁰⁾ Mořic Fialka, profesor české řeči na vojenské akademii ve Víd. Novém Městě v letech 1838—1844.

kově, byl k této slavnosti pozván též syn Polákův, Emerich Polák ze Zdiradova, tehdy plukovník u 42. pěšího pluku v Terezíně. Ale nepřišel. Neměl už českého smýšlení, ani synové jeho. V „Plzeňském Obzoru“ ze dne 2. března roku 1895 čteme: „Ve feuilletonu dnešního čísla přinášíme ukázkou z vlasteneckých básní známého českého básníka M. Zdirada Poláka, který byl otcem nynějšího divisionáře v Plzni, Poláka šl. ze Zdiradova, jenž připustil, aby důstojníkem zdejšího 35. pěšího pluku zakázána byla návštěva místností zdejší Městské besedy.“ A v témže čísle otisknuty jsou i ukázky básní, jež Milota Zdirad Polák psal jako mladý důstojník, tenkrát ještě horoucně toužící láskou po své vlasti. Mužně a vlastenecky volal na cizí vojska do Čech se hrnoucí:

„Zrušte předsevzeti vaše mylné;
k horám jestli dále zajdete,
prsa jako skálu, ruce žilné
v Čechách staroslavných najdete!
Národ lásky k vlasti pln,
potká vás jak litá prudkost vln...
Mužstvo české, směle uchop zbraň,
pokyne-li doba, vlast svou chraň!...“

K článku tomuto bylo použito těchto prací:

Ant. Rybička: Pomůcky k životopisům... spisovatelů československých, „Lumír“, VI., 1856, 810, a Pomůcky k listářu biografickému, „Světlozor“, IV., 1870, 66; další látka životopisná je porůznu ve sbírce dopisů, jež z pozůstalosti Tomáše Buriana vydal Ferd. Čenský, „Z dob našeho probuzení“, v Praze 1875. Životem a básnickou podstatou Polákovou zevrubně se zabývali Karol Sabina (při Spisech Polákových, I., 313, jež vydal ve dvou svazcích neúplně v Praze 1862), F. Čenský v „Osvětě“, IV., 795 a ve „Světlozoru“, VII., 1893, 291; Jaroslav Vlček ve svých „Dějínách české literatury“, 1902, II., 2, 23., v „Literatuře české XIX. století“, díl druhý, vydání druhé, 1917, I a ve spisku „Několik kapitol z dějin naší poesie“, 1898, kap. 1., Ferd. Schulz v „Osvětě“, II., 1872, 458. Nové vydání „Básnických spisů M. Zd. Poláka i „Cesty do Italie“ pořídil r. 1907 Josef Bradáč (ve „Světové knihovně“ č. 582 n. a 621 n.). S literární pozůstalostí Polákovou seznámili nás Fr. Rypáček v „Osvětě“, 1907, 861 a Jos. Bradáč ve „Výroční zprávě gymnasia v Domažlicích“ z roku 1911.

VOJENSTVÍ DOMA A V CIZINĚ.

Zřízení Vojenského technického ústavu.

Ministerstvo národní obrany zřídilo 1. října 1925 Vojenský technický ústav, jehož velitelem byl jmenován gen. inž. Fr. Kolařík. Základ ústavu byl dán tím, že do něho především přešlo výzkumné a zkušební oddělení (46.) MNO. s veškerým personálem a zařízením a od 15. února t. r. přecházejí v ústav technické agendy dělostřeleckého a zbrojního odboru MNO., t. j. celé zbrojné-technické oddělení (29.), převážná část zbrojné-strojního odd. (28.) a části 25. (obrony protiletadlové) i 27. oddělení (munice a látky výbušné).

Tato organizační opatření směřují jednak k tomu, aby technická práce výkonná (v daném případě studijní, pokusná konstrukční) pokud byla v MNO. konána, byla oddělena od ústřední administrativy, jednak k tomu, aby soustředěním příbuzných technických agend byl dán základ k instituci, jež by, postupně vybavena kompetencí, personálem i materiálními prostředky, byla s to, aby řešila nejnáléhavější technické otázky armády: otázky konstrukce a materiálu výzbroje a výstroje.

Na podrobné organizaci, dalším budování a personálním zajištění ústavu se pracuje. Prozatím je ústav organizován ve čtyřech odděleních: zbrojním (býv. 29. odd. a část 25. odd. MNO.), technologickém (převážná část býv. 46. odd. MNO.), všeobecném (převážná část 28. odd. MNO.) a výzkumném (část 46. odd.). Umi-